

STICHTING ALDE FRYSKE TSJERKEN

KERKEN EXCURSIE

Augustinusga

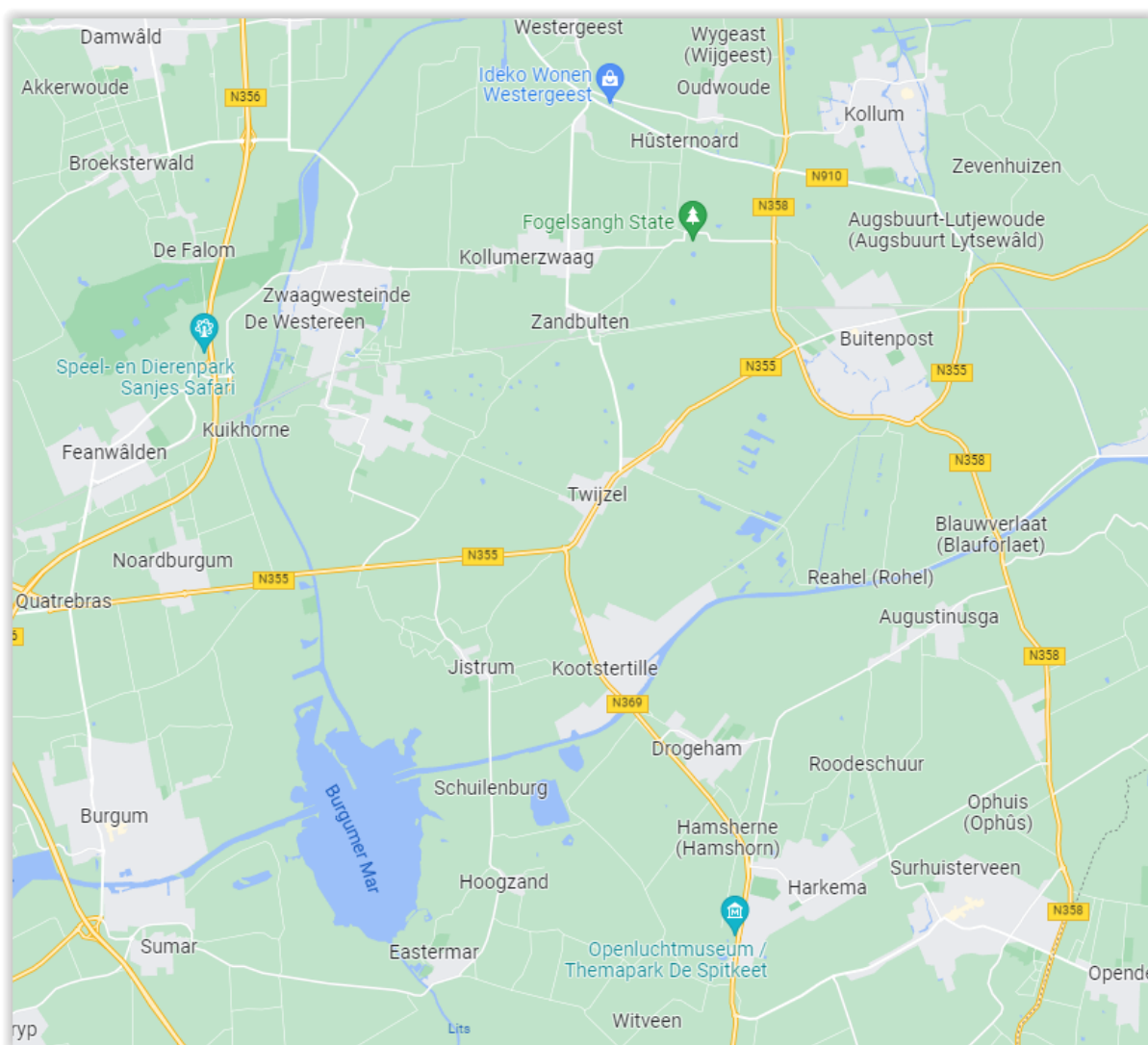
Burgum

Buitenpost

op zaterdag

8

oktober 2022

Excursiecommissie

Stichting Alde Fryske Tsjerken

Postadres: Postbus 137, 8900 AC Leeuwarden

Bezoekadres: Emmakade 59-G, 8921 AG Leeuwarden

Website: www.aldefrysketsjerken.nl

Mail: info@aldefrysketsjerken.nl / Telefoon: 058-2139666

Het bureau is telefonisch bereikbaar van maandag t/m donderdag van
09.00 - 17.00 uur; op vrijdag is het bureau gesloten.

De Krústsjerke te Burgum

De Protestantse kerk van Burgum.

Tussen 1050 en 1100 werd de eerste kerk van Burgum gebouwd van tufsteen, een éénbeukige kerk met een toren, gewijd aan Sint Martinus. Van deze eerste kerk zijn de toren en de westmuur bewaard gebleven, opgenomen in de latere uitbouw.

Rond 1150 werd ten noorden van de kerk een klooster gesticht van de Reguliere Kanunniken van St. Augustinus, ook wel genoemd het **Berghklooster** of **Barraconvent** en vanuit dit klooster werd rond 1200 het initiatief genomen om de eenvoudige tufstenen kerk te vergroten tot een driebeukige kerk, nu met als bouw materiaal de pas ontdekte baksteen. Bij deze uitbreiding werd de tufsteen van de

oude kerk opnieuw gebruikt onder de bepleisterde binnenmuren en als muurvulling.

De romantische (of laatromaanse) nieuwbouw werd langer en het nieuwe halfronde koor werd even breed als het middenschip.

Opvallend zijn de smalle, ietwat gedrukte spitsboogvensters met kraalprofielen in de dagkant en de spaarvelden met siermetselwerk, sterk verwant met de bouw van de kerken in de (toen nog Friese) Ommelanden. Omdat de nieuwe kerk hoger werd, moest ook de toren worden verhoogd waarbij de bestaande galmgaten werden dichtgezet en nieuwe galmgaten in de verhoging werden aangebracht.

Rond 1300 werd de driebeukige kerk tot kruiskerk verbouwd door de toevoeging van twee ondiepe dwarspanden die nauwelijks ruimtewinst opleverden, maar de kerk kreeg er wel meer allure door en verhoogde daarmee ook de status van het Berghklooster.

De kloostergebouwen ten noorden van de kerk zijn na het verbieden van het katholieke geloof in Friesland in 1580 gesloopt en toen werd de kruiskerk de dorpskerk van Burgum.

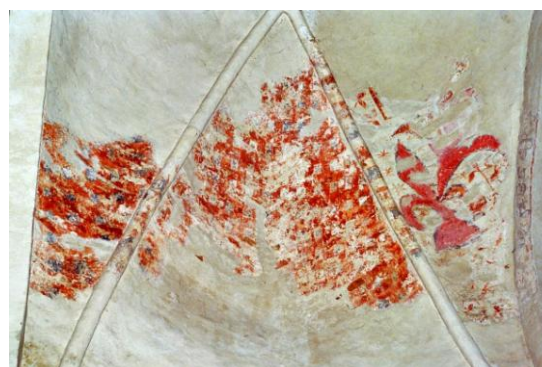
In 1610-1611 werden de zijbeuken afgebroken, het bouw materiaal werd gebruikt om de bogen tussen de pilaren dicht te zetten en de kerk werd nog duidelijker een kruiskerk. Echter: de zijbeuken ondersteunden ook het schip en door het wegvallen van deze steun drukten de stenen gewelven de noord-en zuidmuur uit elkaar. Men probeerde de constructie te versterken met trekbalken en muurankers die dwars door de gewelven werden aangebracht en men metselde steunberen tegen de noord-en zuidmuur die het verval moesten keren. Gedurende de hele 18de en 19de eeuw heeft men geprobeerd het kerkgebouw voor verval te behoeden en het muurwerk vertoonde daar tot de restauratie van 1952-1957 vele sporen van.

De restauratie, naar plannen van architect **A. Baart** uit Leeuwarden, behelsde een reconstructie van de toestand van de kerk van vóór 1610, een destijds al omstreden werkwijze vanwege het ontbreken van gegevens over de uiterlijke toestand van de kerk van vóór 1610. Men heeft de nieuwe zijbeuken zeer eenvoudig gedetailleerd en als bouw materiaal gebruikte men een kleiner formaat steen om de reconstructie duidelijk te laten zien. Bouwkundig werd deze reconstructie een grote verbetering voor de stabiliteit van het gebouw en vooral van de gewelven.

Het interieur.

Het voorportaal van de kerk is bevloerd met grafstenen, of fragmenten daarvan, die tijdens de restauratie in het koor van de kerk zijn gevonden. Voor de trap naar de orgelgalerij ligt een priesterzerk uit 1553 met gotische letters en op twee van de hoeken de symbolen van de evangelisten Lucas en Marcus.

Het middenschip en het koor van de kerk dragen het karakter van de romangotiek. Het schip is verdeeld in vijf traveeën en het inspringende en verhoogde koor is een travee diep met een halfronde sluiting. Het schip en het koor hebben koepelachtige gewelven met ronde ribben, die in een sluitsteen of een sluitring samenkomen. Op de gewelven bevinden zich resten van **plafondschilderingen**: plantmotieven, dierfiguren, letters en imitatie metselwerk.

Zware gemetselde pijlers met spitsbogen daartussen scheiden het schip van de gereconstrueerde zijbeuken die zijn gedekte door een vlak houten plafond. Aan de noordzijde van het koor is een restant van een stijl in rode zandsteen met resten van metaal. Vermoedelijk gaat het om een fragment van een tabernakel, waarin in de middeleeuwen de hosties werden bewaard. Onder de ramen bevindt zich een tiental nissen in de muur.

De **inrichting** werd bij de restauratie sterk gewijzigd: de kerkbanken zijn grotendeels vervangen door Deventer stoelen en men heeft van bestaande banken nieuwe gemaakt.

De **preekstoel**, in 1685 voor 273 guldens en 9 stuivers gemaakt door een onbekend gebleven kistenmaker, zat oorspronkelijk op de zuidoostelijke vieringpijler binnen een doophek dat bij de restauratie is verwijderd toen de preekstoel op de noordoostelijke vieringpijler werd geplaatst. De achtkantige kuip heeft op de hoeken vrijstaande gewrongen pilaren en is bereikbaar via een trap die “draait” om een schroefvormige trappaal.

In de dwarspanden staan drie herenbanken, waarvan twee overhuifd; ze zijn samengesteld uit tien oorspronkelijk 17de-eeuwse banken. Het achterschot van de niet-overhuifde bank bevat een paneel met de wapens van **Douwe Karel van Unia**, van 1669 tot 1686 grietman van Tytstsjerksteradiel, en zijn vrouw **Luts van Aylva**. In de Franse tijd zijn de wapens vlak gemaakt, maar aan de hand van de helmtekens konden ze worden geïdentificeerd.

Tegen de westmuur van het zuidertransept staat de grafsteen van **Oedts Arents Haersma** († 1615) en zijn vrouw **Luts Rietsma van Hoytsma** († 1622), later is onder dezelfde steen ook **Odulphus van Hillema** († 1663) begraven. In het noordelijk transept is de steen opgesteld van Kapiteyn **Gellius van Bouricius** († 1654).

In het koor staat het door **Auke Hetteema** in 1964 vervaardigde doopvont, geschonken door de bij de restauratie betrokken aannemers.

De avondmaalstafel en de bijbehorende stoel zijn geschonken door de toenmalige burgemeester mr. W.M. Oppedijk van Veen.

Op 7 september 1941 werd een bommenwerper van de RAF op de terugweg van een bombardement op Hüls neegeschoten bij Burgum waarbij de hele bemanning omkwam, waaronder pilot officer **Frank Thorpe**; de hele bemanning ligt in Burgum begraven. De ouders van Frank Thorpe schonken aan de kerk een kroonluchter, met een gedenkplaat boven de noorddeur, als waardering voor de goede zorg voor het graf van hun zoon. Daarna hebben de families Huizinga, Van der Kooi en Van der Goot gezamenlijk de tweede kroonluchter geschonken en de kerkelijke gemeente de derde, ter completering.

De toren

Bij de vergroting van de kerk, rond 1200, was de toren verhoogd en waren de bestaande romaanse galmgaten dichtgezet. Bij de restauratie heeft men deze romaanse galmgaten weer hersteld.

In de toren staat een vermoedelijk 17de-eeuws, later gemoderniseerd, "uurwerk" waarvan in 1654 werd vermeld dat de schoolmeester het onderhield.

De klok werd in 1662 in Leeuwarden gegoten door **Jurien Balthasar**. Op de mantel is het alliantiewapen **Van Hillema- Haersma** aangebracht.

Het orgel

Het orgel werd tussen 1783 en 1788 voor 2100 caroli guldens gebouwd door **Lambertus van Dam**, ter vervanging van een ouder orgel. Na enkele kleine wijzigingen in de 19de eeuw werd de dispositie van het orgel tijdens de restauratie door J. van der Blik hersteld. In 1965 werd het orgel door de firma Flentrop voorzien van nieuwe balgen en in de oorspronkelijke staat teruggebracht.

In het snijwerk onder het rugwerk zijn de wapens aangebracht van grietman **Hobbe Baerdt van Sminia** en zijn vrouw **Louisa van Glinstra**, deze wapens zijn in 1990 voorzien van de correcte kleuren.

De dispositie luidt:

Hoofdwerk, C-d'''

Bourdon	16 vt
Prestant	8 vt
Holpijp	8 vt
Octaaf	4 vt
Speelfluit	4 vt
Quintprestant	3 vt
Octaaf	2 vt
Mixtuur	4-6 sterk

Rugwerk, C-d'''

Prestant	8 vt
Fluit does	8 vt
Prestant	4 vt
Fluit	4 vt
Nasard	3 vt
Octaaf	2 vt
esquialter	II
Dulciaan	8 vt

Cornet D III

Trompet Bas / Disc. 8 vt

Pedaal, C- f', aangehangen

Manuaalkoppeling

2 afsluiters

Tremulant (RW)

Toonhoogte a' = 436 Hz

L.K. van der Meer, met dank aan Betty Rozema-Frühnicht en Dolf van Weezel Errens, beschrijving 1991

Literatuur:

- Sjaak Beek, Van Sint Maarten- en Kruiskerk Uitgave van de Protestantse Gemeente Burgum
- Sytse ten Hoeve, Friese Preekstoelen De Tille 1980
- Beeldbank van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (zeer informatief!)

De Mariakerk te Buitenpost

Het dorp

Buitenpost is van oorsprong een agrarisch wegdorp. Aan de Voorstraat concentreerde zich aanvankelijk de bebouwing van het dorp. Het 'grietenijbestuur' kwam, na eerst in Augustinusga gevestigd te zijn, in Buitenpost bijeen. Het grietenijhuis werd in 1827 aan de Voorstraat gebouwd, waar ook adel en patriciërs hun deftige woningen en staten hadden.

Nabij het station van Buitenpost bouwden eind 19^e eeuw goeude burgers hun notabele woningen en in de 20^e eeuw werd het dorp in het noordelijk gedeelte flink uitgebreid. Rond het dorp werden boerderijen gebouwd in een agrarische omgeving. Westelijk van Buitenpost kwam in 1927 een kazerne van de marechaussee. Die ordebewakers werden er gedetacheerd om de soms onrustige en in elk geval eigengereide heidedorpen in het zuiden en westen van de gemeente in de gaten te houden.

In 1945 kreeg Buitenpost er een dorp bij: Lutjepost, in het verleden een van de acht karspelen, waar de gemeente zijn huidige naam aan heeft te danken.

De kerk

bouwgeschiedenis

Op vrijdag 28 mei 2021 is de laatgotische Mariakerk aan het bestand van de Stichting Alde Fryske Tsjerken toegevoegd. Een kerk die een belangrijke status had in de regio. Dat is te zien aan de grootte van het kerkgebouw en aan de bewaard gebleven middeleeuwse onderdelen met een bijna museale status.

De naam Mariakerk is niet origineel. De patroonheilige van de vroegere parochie is onbekend. Omdat een steen in de kerkmuur het opschrift en het bouwjaar draagt: I H S. MARIA / MCCCCXCVI (Jezus Maria, 1496) is in 2008 gekozen voor de naam Mariakerk.

Na een brand is het laatgotische gebouw, volgens het opschrift op een andere steen in de jaren 1611-1613 herbouwd. Na de herbouw werd het exterieur gewit, maar de 'ALDE WITE', zo werd het gebouw in de volksmond vaak genoemd, verloor deze kleur bij de restauratie van 1949-1950.

de toren

Het oudste deel van de Mariakerk is de toren. Dat is te zien aan de kloostermoppen van rond 1200. In de 16^e eeuw is de toren verhoogd en kreeg pas in 1956 na een blikseminslag een puntig 'tentdak'. De forse muren, met onderaan een dikte van ruim twee meter, zijn gevuld met keien en puin, Lange tijd heeft de benedenruimte met zijn grote nissen als '*hûnegat*' gefungeerd.

De uit 1883 daterende klok is tijdens de Tweede Wereldoorlog door de Duitsers gevorderd. De huidige luidklok is na een blikseminslag hergoten door de firma Van Bergen uit Heiligerlee.

het kerkgebouw

Het kerkgebouw, zoals reeds vermeld uit 1611, is veel jonger dan de toren. Op de oostmuur van de toren is door sporen nog zichtbaar dat de nieuwe kerk lager uitviel dan de vorige. Men hergebruikte de stenen en bepleisterde het gebouw met een rode stuclaag om het minder fraaie metselwerk te camoufleren. In een *venster aan de noordzijde* is nog een stukje van dit pleisterwerk te zien.

Aan de zuidzijde bevinden zich grote spitsboogvensters. Naar de noordzijde zijn die op twee na dichtgemetseld. De steunberen aan de zuidoostzijde dateren uit ongeveer 1500.

het interieur

Het interieur wordt gedekt door een blauwgroen geschilderd balkenplafond.

Van de middeleeuwse inrichting bleven enkele onderdelen bewaard: doopvont, altaarsteen met relikwieholte.

Het *stenen doopvont* uit de tweede helft van de 15^e eeuw is voorzien van beeldhouwde reliëfs:

- Petrus met sleutel,
- Paulus met zwaard,
- een pelikaan en het Lam Gods als symbolen van Christus.
- Het Lam draagt een kruisvaan en uit zijn borst vloeit bloed in een kelk als verwijzing naar de eucharistie.
- De kuip wordt gedragen door vier atlanten (mannelijke figuren die worden gebruikt als dragend element). Het getal vier heeft vermoedelijk betrekking op vier levensfasen.

In het koor is een **altaarplaat** of mensa van rode zandsteen tentoongesteld. Deze plaat met vijf wijdingskruisjes is evenals het doopvont tijdens de Reformatie beschadigd. Aan de voorzijde is de **relikholte** nog duidelijk zichtbaar.

De overige inventaris stamt uit de tijd na de Reformatie.

Met name de 18^e eeuwse kleurige **rouwkassen met daaronder rouwborden** tussen de koorvensters springen in het oog. Op de eerste rouwkas links staat de naam van Baudina Lucia Aebinga van Humalda (†1777).

De meest bijzondere rouwkas daarnaast is die van haar echtgenoot Martinus van Acronius (†1780), De decoratie op zijn rouwkas verwijst niet alleen naar de sterfelijkheid van de mens, maar met name naar zijn militaire loopbaan. Op het bord zien we: zandloper, siervazen fakkels, zeisen, een doodskop en krijgsattributen: een harnas, twee stalen handschoenen, een helm met pluimen, een zwaard, sporen en een wapenrok met het Acronius-wapen. Het bord wordt omlijst met blauw-witte vaandels, lansen, kanonnen en trommels. Zelfs de pompstokken, waarmee het kruit aangestampt wordt, ontbreken niet.

Op de andere rouwkassen staan namen uit de geslachten Scheltinga, Kinnema, Haersma en Bouricius.

De vier **rouwborden** werden in de 17^e eeuw in de begrafenisstoet meegedragen. Daarna hingen deze geruime tijd aan de gevel van het huis, waarna ze een plek kregen in de kerk.

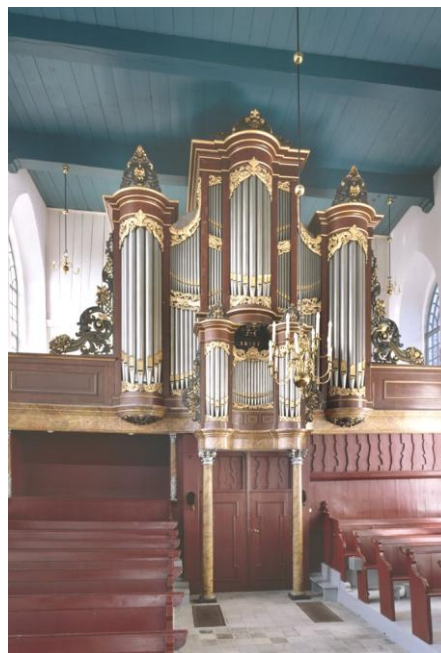
Aan de zuidwand bevindt zich een door een **doophek** omgeven **preekstoel** uit 1769 met een eenvoudige versiering in rococostijl. De koperen lezenaar draagt de initialen FR ter herinnering aan ds. Frans Rondaan en aan de trap is een draaibare arm met een messing doopschaal bevestigd.

Tegenover de preekstoel staan vijf **herenbanken** uit de 17^e en 18^e eeuw. Twee ervan zijn overhuifd en voorzien van een familiewapen. De overhuifde herenbank (de meest oostelijke) is die van de mailie Scheltinga-Kinnema. Deze heeft een opzetstuk in de vorm van een Griekse tempel en met op de beide hoeken een obelisk. Livius van Scheltinga werd in 1653 grietman van Achtkarspelen. Hij en zijn echtgenote Wisck van Kinnema zijn beiden in de kerk begraven.

De tweede in barokstijl rijk versierde herenbank is die van de familie Bouricius-Van Vierssen. Cornelius Livius van Bouricius diende als luitenant te paard onder de prins van Oranje. In 1739 trouwde hij met Elske van Vierssen. Later was hij ontvanger-generaal te Buitenpost.

Het orgel

In 1877 kreeg de kerk het door Lambertus Dam gebouwde orgel. Het instrument heeft twee klavieren. Daarmee worden een hoofd- en een bovenwerk bespeeld met totaal achttien registers. In 1974 werd een pedaal met vier registers toegevoegd. De kas wordt gekenmerkt door een groot boven- en een klein onderfront. In het snijwerk van de vleugelstukken aan de zijkant zien we wijnranken, druiventrossen en anderen vruchten. In het midden ervan staat een vergulde vogel op het punt om op te vliegen.

Hoofdmanuaal, C-g'''		Bovenmanuaal, C – g'''		Pedaal, C- d'		Werktuiglijke registers
Viola D	16'	Salicionaal	8'	Subbas	16'	Koppels:
Prestant	8'	Viola da Gamba	8'	Prestant	8'	P-HW,HW-BW
Bourdon	16'	Roerfluit	8'	Octaaf	4'	Tremulant
Holpijp	8'	Salicet	4'	Bazuin	16'	2 afsluiters
Octaaf	4'	Fluit Travers	4'			Windloser
Quinprestant	3'	Quinfluit	3'			Afsluiting Hoofdwerk
Octaaf	2'	Gemshoorn	2'			Afsluiting Bovenwerk
Roerfluit	4'	Clarinet	8'			
Cornet sterk D	3'					Stemming: gelijkzwevend
Trompet B/D	8'					Toonhoogte: a1 = 435 hz

Piet Wouda, oktober 2022

Literatuur:

- Aldus is opgeschilderd, Middeleeuwse muurschilderingen in Friese kerken, 1100 – 1600, Marieke van Zanten STAF 1999
- Buitenpost, De Hervomde Kerk, S. ten Hoeve, Kerkbeschrijving 1984
- De Friese Elfkerkentocht , Justin Kroesen, Leeuwarden 2018
- De Mariakerk van Buitenpost, Willem Hansma, Tijdschrift Alde Fryske Tsjerken, juni 2021
- Pelikaan en Phoenix, H. A. van Duinen, Keppelstok STAF, december 2000

AUGUSTINUSGA, Augustinitsjerke

Dorp

Augustinusga, in het Fries Stynsgea, is ontstaan in de middeleeuwen, nabij de splitsing van de weg van Buitenpost naar Surhuizum en Drachten.

Het dorp was tot 1827 de hoofdplaats van de grietenij Achtkarspelen, die oorspronkelijk bestond uit: Augustinusga, Twijzel, Surhuizum, Drogeham, Lutjepost, De Kooten, Buitenpost en Kortwoude.

Op het Abrahamsplein voor de kerk herinnert hier nog een oude wapenstein aan, afkomstig uit het voormalige rechthuis aldaar. Toen Buitenpost de nieuwe zetel van de grietenij werd, zal het gebouw een dorpsherberg zijn geworden. Na afbraak hiervan kreeg de steen dus zijn nieuwe huidige plek.

De tekst erop is als volgt:

Aen Gods zegen: ist al gelegen, door gunst van heeren kan de cans verkeeren.

Bij het dorp lagen drie belangrijke states waarvan de bewoners veel sporen in de kerk hebben nagelaten, namelijk Siccama, Gaykema en Jensma.

Algemeen

De kerk is vermoedelijk door de Cisterciënser monniken uit het klooster Jeruzalem te Gerkesklooster gesticht en vernoemd naar kerkvader Augustinus (354-430).

De kerk is nog steeds in gebruik door de Protestantse Gemeente van Augustinusga, welke in 2010 ontstond na de fusie van Hervormd en Gereformeerd Augustinusga. Elke zondagochtend is er een kerkdienst in deze 'Augustinitsjerke'.

Exterieur

Op het ruime en hoge kerkhof gelegen, steekt de kerk van Augustinusga ver boven de omgeving uit. Het is duidelijk waarneembaar dat het schip later is aangebouwd, want de **daknok** zit precies voor het **oostelijke galmgat**.

Dit vermoedelijk 15de-eeuwse, in gotische stijl gebouwde schip bezit spitsboogvensters en steunberen. Ook de oostelijke koorwand, die de kerk recht afsluit, is voorzien van een spitsboogvenster, geflankeerd door twee blindnissen, in de top van deze gevel zijn eveneens blindnissen, een grote geflankeerd door twee kleinere, aangebracht.

De rechtgesloten koormuur is ook een aanwijzing voor bouw door de Cisterciënzer monniken, waarvan bekend is dat zij hiervoor de voorkeur gaven.

Dit en de plattegrond van de kerk duiden op de verwantschap met Oostgroningen en Westfalen, waarmee Achtkarspelen het Bisdom Munster vormde. In de noordmuur van de kerk treft men een gedichte ingang, omlijst door profielsteen, aan.

Bij de entree ligt nog de oude altaarsteen uit de roomse tijd, waarop nog enigszins én van de vijf kruisjes te zien is.

Toren

De toren vormt het oudste gedeelte van de kerk, hij dateert uit de 13de eeuw en bezat oorspronkelijk een zadeldak, dat in 1895 werd vervangen door de huidige spits. De toren bezit twee vlakke geledingen, de bovenste aan vier zijden voorzien van rondbogige galmgaten.

In de toren staat in een houten kabinet nog een torenuurwerk uit 1906, gemaakt door de bekende Duitse firma J.F. Weule. Het werd geleverd door de firma G. de Looze uit Leeuwarden/Amersfoort, maar is helaas buiten gebruikt geraakt door een inmiddels verouderd elektrisch uurwerk.

Klok

In de toren hangt een grote klok, die in 1617 door de bekende klokkengieter Hans Falck van Neurenberg te Leeuwarden werd vervaardigd. Naast de datum en signatuur draagt deze ook de wapens en namen van personen, die de totstandkoming hebben bevorderd, n.l.: Lieuwe van Voordt, Wolterus Doetinchem (predikant), Meint Pieters (kerkvoogd), Jonker Aulus van Harckema, Focco van Jensma, Jonker Andreas van Hiddema en Allert Luithiens (ontvanger kerkvoogd).

In de 2^e wereldoorlog is de klok door de Duitsers gevorderd, maar kwam nadien beschadigd terug. In 1951 werd de klok door Van Bergen uit Heiligerlee gerestaureerd en voorzien van een nieuwe Friese tekst en het kerkzegel van Augustinusga. Hierbij is vermoedelijk de naam en wapen van predikant Doetinchem verloren gegaan.

1950 Ik hie skuorderij, myn stim wie wei

1951 troch stipe fan e boargerij, bin ik getten op e nij

Het kerkzegel bevat een brandend hart en de tekst:

'Hoe branden mijn genegenheem'

Interieur

We betreden de kerk door de ingang aan de zuidwest kant en wat ons dan eerst opvalt zijn de zware kruisribgewelven. Thans grotendeels gewit, waren zij oorspronkelijk met schilderingen gedecoreerd; bij de restauratie van 1954-1957 zijn fragmenten tevoorschijn gekomen, twee engelenkopjes en een deel van een *Christoffelfiguur*.

Achter het orgel is nog een fresco te zien, met daarop diverse bouw-attributen, zoals een zaag, bijl en een winkelhaak.

De ribben van de gewelven komen neer op eenvoudige T-vormige kraagstenen.

In 1994 is de kerk opnieuw gerestaureerd, omdat vooral het stucwerk alweer grote scheuren vertoonde.

Bijzonder is ook de ruimte in de houten kap met nog veel eeuwenoude balken. Hier levert de bovenkant van de kruisribben een uniek gezicht op.

In het koorgedeelte is een mooie piscina te zien, waarbij de waterafvoer nog te zien is.

Meubilair

Bij de bovengenoemde restauratie is het 17de eeuwse oophek verdwenen, werd de preekstoel verplaatst van de zuidkant naar de noordkant. Tevens verdween het klankbord en zijn de banken vervangen door stoelen. Slechts één bank uit het oude interieur wordt nog bewaard in de toren.

De 17de eeuwse preekstoelkuip, met omrankte getorste kolommen en met de familiewapens Harckema-Coyters versierd, draagt een koperen lessenaar uit 1778.

Deze bevat het Haersma wapen en zal vermoedelijk geschonken zijn door Eelco van Haersma (1718-1793), secretaris van Achtkarspelen. Hij is later ook begraven in deze kerk.

Tegenover de preekstoel staat een herenbank van ca. 1650 met in de rug gesneden en geschilderde alliantiewapens van de families Harckema-Coyters en Haersma-Scheltinga.

Deze bank zal dan zijn geschonken door de ongehuwde Aulus van Harckema (1585-1652), wiens ouders Harckema-Coyters waren. De andere schenkers waren Aulus van Haersma (1612-1669) en zijn vrouw Cahtarina van Scheltinga. Hij was een 'oomzegger' van eerdergenoemde Aulus.

Twee overhuifde banken uit de 18e eeuw met een houten vaas erop, zijn voor de koster en domineesgezin. Ze staan nu tegen de wand onder het orgel, maar één stond eerder tegenover de preekstoel.

Drie 17de eeuwse koperen kaarsenkronen en een aantal kleinere kandelaars verlichten het gebouw. Verder is er nog divers zilverwerk, zoals een avondmaalsbeker uit 1683 met de de wapens Grovestins-Burmania. Deze zal geschonken zijn door Edzart Sirtema van Grovestins (1655-1729), nadat zijn vrouw Orsel van Burmania datzelfde jaar was overleden en bijgezet in de kerk. Dat gebruik werd herhaald in 1742, want in dat jaar kreeg de kerk een doopbekken van Orsel Gesina van Grovestins die in juni 1742 was overleden.

Grafzerken

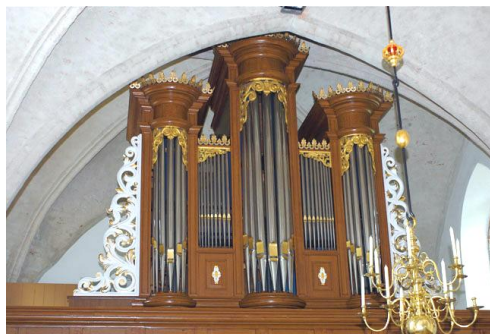
In het koor liggen zo'n vijftien 17de en 18de eeuwse grafstenen van bekende namen uit dit dorp, zoals Haersma, Voordt, Harckema, Grovestins en Glinstra.

De mooiste is wellicht die van luitenant-kolonel Feye van Burmania, die in 1679 overleed.

Orgel

Het orgel werd in 1883 gebouwd door de Fa. Leichel in Düsseldorf, met de volgende dispositie:

HOOFDWERK:	BOVENWERK:
Trompet 8 vt	Roerfluit 4 vt
Mixtuur 2 vt, 3 vt	Gedackt 8 vt
Octaaf 2 vt	Prestant 4 vt
Quint 22/3vt	Viola di gamba 8 vt
Octaaf 4 vt	
Holpijp 8 vt	Manuaal Coppel
Bourdon 16 vt	Tremulant
Prestant 8 vt	Aangehangen pedaal

Juub Bosmans, 1984; Bijgewerkt door André A. Buwalda, sept 2022

Literatuur:

- Voorlopige lijst der Nederlandsche Monumenten van geschiedenis en kunst, Deel IX (Friesland), 's-Gravenhage 1930.
- R. Steensma, Langs de Oude Friese Kerken, Baarn z.jr.
- Graftschriften tussen Vlie en Lauwers, Achtkarspelen, Leeuwarden 1950.